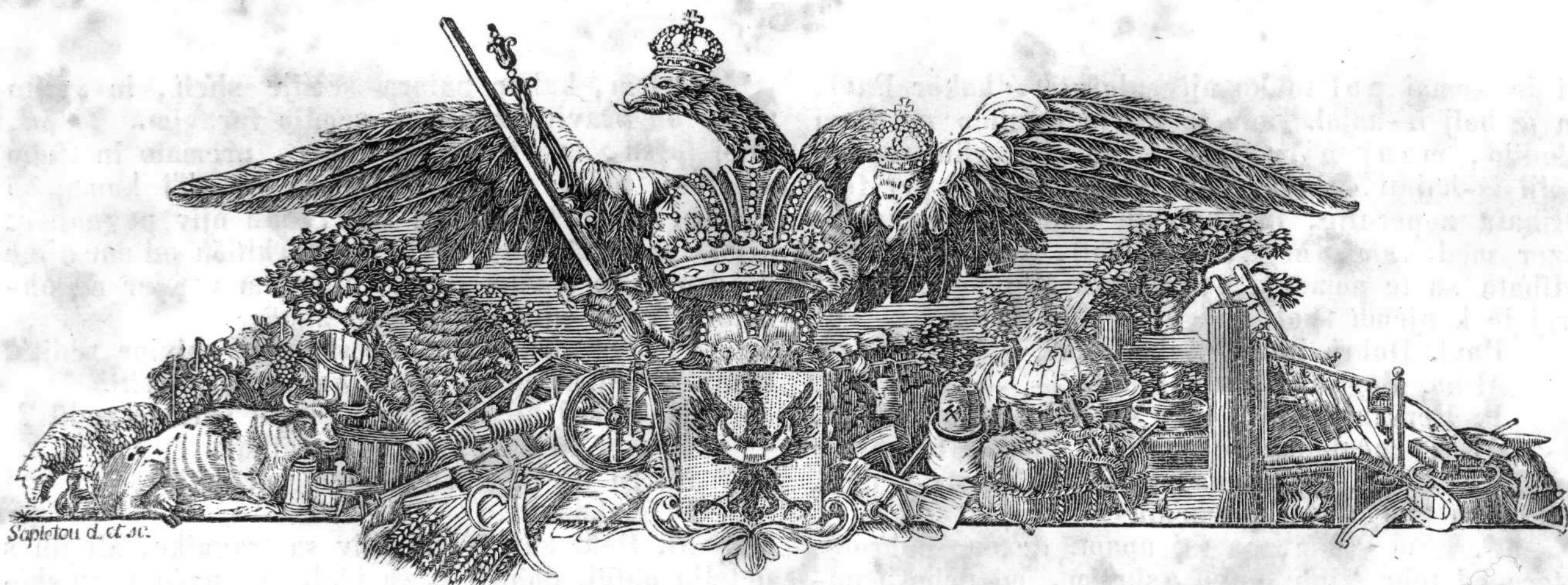

Kmetijske in rokodelske novice.

Na svetlobo dane od c. k. kmetijske družbe.

Tečaj III.

V sredo 12. Srečana. 1845.

List 7.

ZIMA.

Ojstra sapa lice brije,
Gojzda verhe burja vije,
Ti zdihuješ, dragi gaj!
Pevce kličem tvoje trate,
Slavce glasne; druge svate;
Odgovori! Kje so zdaj?

Star sim, siv, nadloge truden,
V oblacilo sever studen
Je ledeno me zavil.
Pevci cvet so moj ljubili,
Sivca stok v nemar pustili,
Svatov trop mi zvest ni bil.

Zgube vadi se terpeti,
V ovetju se ne da živeti,
Zima pride, dalječ ni.
Britke sape ne pozabi,
Ko te v svate pomlad vabi,
Vnema serca lahko kri!

Zita išem klasje gladko,
Vinograda grozdje sladko,
Mlade cvetlice obraz,
Pisan pert zelene njive,
Rahle breskve, sočne slive,
Kje je cvetje, kje je klas?

Blaga prazno je torilo,
Truplo moje ovenilo,
Zlate sklode glinjen roč.
Breskve rahle, slive sočne,
Davke sreče opotočne,
Jih ne najdeš, hodi proč!

Vse lepote tvoje zbrane,
Na posodbo so ti dane,
Le za malo dobe v pest.
Terjal čas bo posodilo,
Vzel bo pokoj za plačilo,
Grenke solze za obrest.

V pert mrtvaški je zavito,
Pod ledeno rjuho skrito,
Premoženje tvoje, gaj!
Zguba taka v dušo peče,
Proti volji solza teče,
Solza moja, serčna saj.

Hrani solze, tug se vari,
Moje bitje prav prevdari,
Glej nad mano jasen zrak!
Smotri žarke zvezd ugodnih,
Porok lepih ur prihodnih
Je ozir dobrave tak.

Ko ti nekdanj krasno cvetje,
Zrelo sadje, vse imetje,
Zimska sapa podrobi,
De le zrak na une strane
Brez oblakov ti ostane,
Zalovanja treba ni!

Jablan letnih ur prijazen,
V ivju stoka ploda prazen,
Nima znamnja radosti;
Nima sence blage za me,
Golo glavo, nage rame,
Proti nebu v zrak moli.

Milost kliče zdaj iz neba,
Pred je mislil, de ni treba,
Ko je sadja svest si bil.
Bertja breme je nabiral,
Spodno zelše zlo zatiral,
Več bogastvo v prah molil.

Zbudi se! Na kviško lice
Sreče sin! ko gluh pravice
Na blazinah zlatih spiš!
De prepozno, z bičem mahnjen,
Iz blazine v ternje pahujen,
Tega v stoku ne storiš.

Krasno klila je pšenica,
Sterna slava, njiv kraljica,
Siromaka zlati up.
Vse požgal bo šibke kale,
Zernje mehko, stebila male,
Zime take divji strup.

Pusti kale, to so čudi;
O skrivnostih se ne trudi,
Bolji um o tem skerbi.
Kjer je temno, tam ne sodi,
Kar zadene, prav ti bodi,
Ne obupaj, če boli.

Tri trenutja daj preteči,
Mogel boš, de prav je, reči,
V jedru bitja snuje Bog;
Ter ne zabi te resnice,
De prihodni zor pšenice
Vse vtolaži, jok in stok.

Slava tebi, Bog resnice!
Cvet prihodni, zor pšenice,
Vse ozdravi, kar boli.
Tri trenutja poterpljenja
V krasno ceno oživljenja --
To so v morju kaple tri!

Koseski.

Koliko njiv se spodobi sa eniga kmeta?

Vi se posmehujete nad tem prafhanjem, ter si mišlite, zhe je vezh njiv, vezh se samore posejati, vezh shita perdelati, bolj sebe, in svoje rediti. Kjer je vezh shita, se samore vezh prodati; zhe je vezh

denarjev, loshej se davki plazhajo, in zhlovek lepshi febe in fvoje oblazhi. Vi ste sdaj zelo rezh dobizhkov nafhteli, ter mišlite, de le kaki bebez (tumpez) kaj takiga prafhati samore. Ravno takó, kakor vi, je Pavl Fajdlazh mišlil. On je imel veliko vezh njiv, kakor njegovi fosed Miha Prevdamnik,

ki je komaj pol toliko njiv glefhtal, kakor Pavl, in je bolj is-hajal. Leto je Pavlu možno po glavi blodilo, manj njiv imeti, in per vsih rezheh bolji is-hajati! Pavl je she vezhkrat fam per febi Mihata zopernije, in fkrivnih vmetnosti, kakor je fizer med vami fhega, obdolshil, ter je fklenil, Mihata sa te pomozhi poprafhati. Zlo sgodaj sju-trej je k njemu fhel, in ga je posdravil:

Pavl. Dobro jutro, ljubi fofed!

Miha. Bog daj, ljubi fofed.

P. Persanesi, de ti tako sgodaj nadlego delam.

M. Ti meni nobene nadlege ne delaš, she je en dober zhaf, de fim na nogah, in fim se k delu, kakor sa kmeta gre, namenil.

P. Leto vidim, pa faj upam, de ene dobrote, ktero od tebe, ljubi fofed, shelim, mi nebofh odpovedal.

M. Bog nedaj! vfaki zhaf moramo perpravljeni biti, vfm ljudem dobro floriti, sa kolikajn vezh fofedje med fabo.

P. Ravno tvoja snana dobrota me k tebi per-shene, in se vefelim, pomozhi od tebe sadobiti.

M. Kar samorem, ljubi fofed!

P. Jes fim svoje, in tvoje kmetovanje premislil, in sposnam, de ti per manj, in manjfhih njivah bolji is-hajafh, kakor jes, ako ravno jih vezh, in vezhi imam. Imafh ti, sna biti, kako fkrivno pomozh, s ktero si vefh pomagati, de tvoje njive bolj, in lep-fhi rodijo, kakor moje? Zhe kaj takiga imafh, profim te, povej, in poduzhi me, de, ker se moje premoshenje zhes dalej bolj manjsha, zlo konez ne vsamem.

M. Ti mene sa veliko rezh vprafhafh, pa de od dolgiga ftanja se ne vtrudiva, vfediva se doli v fenzo.

(Miha je svojo sheno poklizal, in nji sapovedal, dober sajterk (frufhtek) sa obadva perpraviti, potem je naprej govoril:)

Jes per svojim kmetovanju nobene fkrivne re-zhi in pomozhi nimam, sato jih vfakimu rad povem, kakor pridigar boshjo befedo is prishnize.

P. To me vefeli.

M. Jes fim vezhkrat fam per febi tvoje kme-tovanje, ljubi fofed! prevdaroval, in vem pravi vsrok tvojiga flabiga gospodarfva.

P. Tako tedaj fhe poprej bofh samogel meni pomagati.

M. Is ferza rad, zhe le hozhefh floriti, kar ti bom fvetoval.

P. Nad tem ne dvomi.

M. Ti imafh prevezh njiv.

P. Kako to?

M. Prevelikim fhtevihu tvojih njiv imafh per-pifati, de oflabujefh, ali de bofh zlo na kant pri-fhel, zhe ne bofh drugazhi sazhel.

P. Zhudno! miflim, kjer je veliko njiv, je vezh proftora, kjer je vezh proftora, se samore vezh fejati, kjer se vezh feje, se vezh shanje, mlati in hrani.

M. Vfe to je refnizhno, ako bi semlja bres gnojá, in dela samogla roditi; ker pa to ni, se, kjer gnojá in praviga dela ni, veliko semenfkiga sernja savershe.

P. Tega nemorem tajiti.

M. Na flabo pognojeni, ne prav in ne ob pra-vim zhafi obdelani in obfejani njivi je shito redko, in sernje medlo, kër feme malo reje najde.

P. Refnizhno.

M. De moje njive bolj kakor tvoje rodijo, ne pride od fkrivne pomozhi, temuzh od tega, de fker-bim sa dober in mafen gnoj, in de samorem svoje njive po potrebi gnojiti.

Orjem, kakor natora semlje sheli, in vfako serno ob pravim zhafu v semljo spravim. Ti pa, ljubi fofed, imafh prevezh njiv, premalo in flabo shivine, tedaj tudi premalo gnojá. Ti komaj ob tretjim, ali zhetertim leti eno svojih njiv pognojifh; orjefh pa ne kakor semlja hozhe, hitifh od ene njive do druge, in s vfm svojim hitenjem vender ne ob-delaš svojih njiv ob pravim zhafi.

P. Jes nimam per zhem vezh shivine rediti, tedaj si tudi nemorem vezh gnojá perpraviti.

M. Sakaj bi ne samogel vezh shivine rediti?

P. Ker imam premalo travnikov.

M. Ši jih ne vefh vezh perpraviti?

P. Kakó?

M. Pufti ene svojih njiv sa travnike, ali jih s deteljo obfej, dobifh vezh klaje, si snafh vezh shi-vine, in bolje rediti, vezh in boljfhiga gnojá perdelati, njive bolje gnojiti, jih ob pravim zhafu orati, red-keji fejati, in vender bo gofteji in lepshi shito, kër feme dobro semljo, in obilno reje najde.

P. Ljubi Miha! meni je sdaj velika luzh kakor flepimu, ki pervizh pogleda, safvetila, in sposnam, sakaj de je moje kmetovanje na fkrish fhlo.

M. Prijatelj! ne veruj, de fim jes tebi she vfe povedal. Ako hozhefh od kmetovanja vezh podu-zhiti se, pridi ob nedeljih po poldne k meni. imam kmetifške Novize, ktere fo pred dvem letmi na fvitlo perfhle, in fo sa naf kmete pravo slato: is teh se hozheva prav kmetovati, in hifhovati uzhati.

P. Is ferza rad, ako se le hozhefh s mano muditi.

M. Sakaj ne? nepoduzhene uzhati, je nafha dolshnost in delo milosti.

Vi fte se od perviga fmejali, ki fim vprafhal, koliko njiv ima en kmet imeti? Sdaj fhiroko sejate, in ne vefte, kaj odgovoriti. Toliko njiv te-dej more en kmet imeti, kolikor jih samo-re s gnojem, in delam po poftavi natore prav, in ob pravim zhafu obravnati. To je velika fkrivnost kmetovanja, zhe se nekterim ravno majhna rezh sdi.

(Poleg bukev sa pomozh in prid kmetam.)

Svetovanje, po katerim bi se zamoglo več ljudskih ali malih šol po deželi napraviti — z posebnim oziram na krajnsko in bližno primorsko deželo.

(Na dalje.)

De pa cesarski šolski zaklad iz svoje moči vsiga tega storiti ne more, kar bi za popravo sta-rih in za napravo novih ljudskih šol potreba bilo, se bo iz števila ljudi, ki v teh deželah prebivajo, in katerim bi število šol móгло primerjeno biti, lahkó previdilo.

V Dalmaciji se šteje trikrat sto, šest in de-vetdeset tavžent duš, pa le 55 šol, namreč 11 po-glavnih mestnih šol v Zadru, Šebeniki, Špa-latri, Dobrovniku, v Katari in Lesini; 44 pa malih šol po deželi.

V Teržaškem vladarstvu, ktero Terst in mestni okraj (Triester-Stadtgebieth) in Istri-jansko in Goriško kresijo obseže, se je štelo v letu 1843 štirkat sto in osemdeset tavžent duš: med temi jih je bilo tri in šestdeset tavžent, tri sto in petdeset za šole gódnih otrok, od katerih jih je pa razun tistih štir tavžent učencov (šolarjev), ki so v 92 ponavljavnih šol (Wiederholungsschulen) hodili, le petnajst tavžent, šest sto in sedemdeset v 175 šolah šolskiga nauka deležnih bilo. Potem takim je peršel na 24 duš le 1 učenec, in od poprej